

XXX НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
„ПЕДАГОШКА ИСТРАЖИВАЊА И
ШКОЛСКА ПРАКСА“

PIRLS 2021: РЕЗУЛТАТИ И ИМПЛИКАЦИЈЕ

ЗБОРНИК РЕЗИМЕЅА

Уредници

Никоleta **ГУТВАЈН**
Бранислав **РАНЂЕЛОВИЋ**
Јелена **СТОЈКОВИЋ**

14. децембар 2023. године
Београд

ПРОГРАМСКИ ОДБОР

Председник Програмског одбора

др Николета ГУТВАЈН, виши научни сарадник
Институт за педагошка истраживања, Београд

Чланови Програмског одбора

др Бранислав РАНЂЕЛОВИЋ, ванредни професор
Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд

др Данимир МАНДИЋ, редовни професор
Факултет за образовање учитеља и васпитача Универзитета у Београду

др Сања БЛАГДАНИЋ, редовни професор
Факултет за образовање учитеља и васпитача Универзитета у Београду

др Јасна МАКСИМОВИЋ, ванредни професор
Педагошки факултет у Ужицу, Универзитет у Крајевцу

др Милан СТАНЧИЋ, ванредни професор
Филозофски факултет Универзитета у Београду

др Владета МИЛИН, доцент
Филозофски факултет Универзитета у Београду

др Александар НОВАКОВИЋ, доцент
Филозофски факултет Универзитета у Нишу

др Гордана ЧАПРИЋ
Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд

др Елизабета КАРАЛИЋ
Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд

др Емилија ЛАЗАРЕВИЋ, научни саветник
Институт за педагошка истраживања, Београд

др Јелена СТЕВАНОВИЋ, виши научни сарадник
Институт за педагошка истраживања, Београд

др Душица МАЛИНИЋ, виши научни сарадник
Институт за педагошка истраживања, Београд

др Ивана ЂЕРИЋ, виши научни сарадник
Институт за педагошка истраживања, Београд

др Младен РАДУЛОВИЋ, научни сарадник
Институт за педагошка истраживања, Београд

др Јелена СТАНИШИЋ, научни сарадник
Институт за педагошка истраживања, Београд

др Смиљана ЈОШИЋ, научни сарадник
Институт за педагошка истраживања, Београд

др Нада ШЕВА, научни сарадник
Институт за педагошка истраживања, Београд

др Наташа ЛАЛИЋ-ВУЧЕТИЋ, научни сарадник
Институт за педагошка истраживања, Београд

др Драгана ГУНДОГАН, научни сарадник
Институт за педагошка истраживања, Београд

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР

Председник Организационог одбора

Данијела ЂУКИЋ

Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд

Чланови организационог одбора

мсп Јелена СТОЈКОВИЋ, истраживач-сарадник

Институт за педагошка истраживања, Београд

мсп Исидора МИЦИЋ, истраживач-приправник

Институт за педагошка истраживања, Београд

мсп Ива МЕДОЈЕВИЋ, стипендиста Министарства науке, технолошког развоја и иновација

Институт за педагошка истраживања, Београд

ОРГАНИЗАТОРИ СКУПА

ИНСТИТУТ ЗА ПЕДАГОШКА ИСТРАЖИВАЊА

Добрињска 11/3 • 11 000 Београд • Србија

www.ipi.ac.rs

ЗАВОД ЗА ВРЕДНОВАЊЕ КВАЛИТЕТА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Фабрисова 10 • 11 000 Београд • Србија

<https://ceo.edu.rs/>

ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВАЊЕ УЧИТЕЉА И ВАСПИТАЧА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Краљице Наталије 43 • 11 000 Београд • Србија

<http://www.uf.bg.ac.rs/>

Напомена. Радови сарадника Института за педагошка истраживања су резултат рада у оквиру Програма рада Института који финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (бр. уговора 451-03-47/2023-01/ 200018).

Све упуте који се односе на Косово у овом документу требало би разумети у контексту резолуције СБ УН 1244 (1999). Садржај ове напомене у целини је дефинисан документом Инструкција за поступање државних и других званичних представника Републике Србије на међународним и регионалним скуповима на којима учествују представници Привремених институција самоуправе (ПИС) у Приштини (2019).

САДРЖАЈ

7 УВОДНА САОПШТЕЊА PIRLS 2021:

од оквира до чудесног случаја и погледа у будућност

- 9 *PIRLS 2021: концепцијални и методолошки оквир исцртавања*
Бранислав Ранђеловић, Данијела Ђукић и Елизабета Каралић
- 12 *Тестирање разумевања прочишћеној у дигиталном окружењу (digitalPIRLS 2021):
поглед у будућности за Србију*
Нада Шева
- 16 *Како наставници у европским земљама доживљавају школску климу: чудесни
случај Зајадној Балкана*
Љиљана Плазинић

19 ЧИНИОЦИ ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА У ИСТРАЖИВАЊУ PIRLS 2021

- 21 *Мотивисаност ученика да читају и осећај припадности школи*
Марија Трајковић, Николета Гутвајн и Марина Ковачевић-Лепојевић
- 23 *Повезаност самооуздања и постигнућа: перспектива учитеља*
Исидора Мицић, Ана Дробац и Смиљана Јошић
- 25 *Односи мотивације и селф-концепта са постигнућем ученика у читању*
Јелена Медар Златковић, Снежана Мирков и Наташа Лалић-Вучетић
- 27 *Како образовна очекивања родитеља утичу на самооуздање ученика и
њихову мотивацију да читају*
Душица Малинић и Ивана Ђерић
- 29 *Социјални статус као предиктор читалачке писмености ученика у Србији*
Младен Радуловић и Драгана Гундоган
- 31 *Кључне компетенције за целоживотно учење и виши когнитивни процеси:
утицај наставних пракси на ученичко постигнуће*
Јелена Теодоровић и Ивана Јакшић
- 33 *Квалитивна наставна читалачка писменост и постигнућа ученика: PIRLS 2021*
**Елизабета Каралић, Гордана Чапрић, Бранислав Ранђеловић
и Александар Миловановић**

35 КОНТЕКСТ(И) И ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА У ИСТРАЖИВАЊУ PIRLS 2021

- 37 *Повезаносћ сџручној усавршавања учитеља са применом индивидуалној
присудуја у насџави читања*
Марија Ратковић и Јелена Станишић
- 39 *Карактеристике кућној окружења и развој читалачких компетенција:
класифер анализа података из сџудије PIRLS 2021*
Нада Шева и Јелена Стојковић
- 41 *Ученичка перцепција приагносћи школи – шџа је променила епидемија
COVID-19*
Љиљана Плазинић и Невена Буђевац
- 43 *Повезаносћ сџручној усавршавања учитеља и посџиинућа ученика у домену
читалачке писменосћи*
Драгана Гагић
- 45 *Однос између мишљења ученика о читању у ваншколском контексџу и
њихових посџиинућа у домену читалачке писменосћи*
Ивана Кокеза
- 47 *Национална и међународна скала посџиинућа у домену читалачке
писменосћи: исџраживање PIRLS 2021*
Ива Р. Медојевић

ТЕСТИРАЊЕ РАЗУМЕВАЊА ПРОЧИТАНОГ У ДИГИТАЛНОМ ОКРУЖЕЊУ (digitalPIRLS 2021): ПОГЛЕД У БУДУЋНОСТ ЗА СРБИЈУ

Нада Шева²

Институт за педагошка испитивања, Београд

Дигитални текстови се описују као текстови који поред приказаних речи и реченица на екрану садрже и низ хипертекстуалних ознака, као што су хиперлинкови ка другим дигиталним документима и специфичне функције за претрагу (клизна трака – енгл. Scroll bar, мени и сл.) који омогућавају интерактивнији приступ тексту у односу на папирну верзију (OECD, 2013). Најновији подаци на OECD.stat и Eurostat сајтовима указују да је у периоду 2016–2022. дошло до значајног пораста процента домаћинстава и појединаца (16–74 године) који користе ИКТ свакодневно (Eurostat, 2022; OECD.stat, 2023). Зато читање, писање и комуникација кроз дигиталне медије представљају једну од кључних компетенција у 21. веку (Educational Council, 2006). У складу са тим, образовни системи морају да развију систем оцењивања разумевања прочитаног, који ће бити осетљив на различите, вишеструке и брзо мењајуће начине на које ученици читају, пишу, уче и саопштавају информације у савременом контексту (Leu et al., 2017). Један од одговора на изазов тестирања разумевања прочитаног текста у дигиталном окружењу понуђен је кроз оквир digitalPIRLS 2021 (Mullis et al., 2023). У digitalPIRLS 2021 учествовало је око половине образовних ентитета од укупно 66, док се у PIRLS 2026 очекује да сви образовни системи на овај начин тестирају своје ученике, укључујући и Србију. Узимајући у обзир да наши ученици 4. разреда имају ограничено искуство учења у дигиталном окружењу кроз дигиталне уџбенике и „паметне“ табле и да никада нису били тестирани у домену разумевања прочитаног у дигиталном окружењу, поставља се питање на који начин образовни систем у Србији може да им приближи учење и тестирање у дигиталном модалитету

---

2 nadaseva@gmail.com

и на тај начин их припреми за искуство које их очекује у истраживању PIRLS 2026. Циљ овог рада јесте да се укаже на досадашња сазнања о разлици у тестирању разумевања прочитаног у зависности од модалитета (папир vs. дигитално), ради бољег разумевања какву тачно подршку ученици из Србије треба да добију у домену разумевања прочитаног у дигиталном окружењу. Резултати из различитих истраживања објављених у последњих десет година указују на некохеренту слику када је питању разлика у постигнућу ученика у зависности од модалитета презентације текста и задатака. Један број истраживања упућује на то да не постоји разлика у постигнућу ученика у зависности од тога да ли је текст представљен на папиру или екрану, док све већи број истраживања указује на предност папирне верзије у односу на дигиталну верзију (за детаљан преглед видети нпр. Støle et al., 2020). Ова разлика се објашњава квалитативном разликом у комплексности процеса разумевања прочитаног текста у зависности од модалитета. Додатне метаанализе показују да је однос постигнућа у разумевању прочитаног и модалитета такође одређен факторима на нивоу индивидуалних разлика између ученика, као и разлика у квалитету подршке на нивоу кућног и школског окружења (Peras et al., 2023). На основу резултата из претходних истраживања, можемо са високом извесношћу да предвидимо да ће ученици 4. разреда основне школе у Србији у оквиру студије PIRLS 2026 остварити нижа постигнућа у односу на истраживање PIRLS 2021. Међутим, очекујемо да ће на индивидуалном нивоу разлике бити мање изражене (ако уопште буду забележене) код ученика који имају високо развијене способности које су повезане са разумевањем прочитаног, као и развијене навике читања ради уживања. Број књига код куће који је повезан са социоекономским статусом ученика такође може значајно да утиче на израженост разлика између модалитета, док на нивоу школских фактора доступност ИКТ-у и прилика за учење у дигиталном окружењу такође има значајну улогу. Уместо закључка, указаћемо на потенцијална места подршке развоју компетенција у вези са разумевањем прочитаног у дигиталном окружењу на које образовни систем у Србији, учитељи и родитељи могу да се ослоне. На системском нивоу, потребно је увести промене плана и програма наставе и учења у складу са карактеристикама курикулума земаља које су релативно језички и/или културно блиске образовном систему у Србији, а које постижу висока

постигнућа у разумевању прочитаног у дигиталном контексту. Тако су, на пример, у Русији, Финској, Републици Словачкој, Словенији на нивоу курикулума јасно наглашене и подржане различите сврхе читања (Reynolds et al., 2022). Међутим, наведени образовни системи се разликују на нивоу присуства описа у курикулуму различитих стратегија читања текста у дигиталном контексту, као и директне усмерености на дигиталну писменост исказане у системским образовним документима. У ишчекивању промена на нивоу система, учитељи и родитељи превасходно треба да негују код ученика вредност читања ради уживања кроз моделовање и подупирање (енгл. scaffolding) у овој активности. Додатно, учитељи треба да наставе да подржавају развој општих стратегија у вези са разумевањем прочитаног текста на папиру, као кључног фактора за остваривање високих постигнућа без обзира на модалитет презентације текста.

Кључне речи: дигитални текст; стратегије разумевања прочитаног; изоморфизам модалитета тестирања; индивидулани, кућни и школски фактори; читање ради уживања.

Литература:

- Education Council (2006). Recommendation of the European Parliament and the Council of 18 December 2006 on key competencies for lifelong learning. *Official Journal of the European Union*, 394, 10-18.
- Eurostat (2022). *Consumption of online news rises in popularity*. Retrieved November 30, 2023, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220824-1>.
- Leu, D., Kinzer, C., Coiro, J., Castek, J., & Henry, L. (2017). New Literacies: A Dual-Level Theory of the Changing Nature of Literacy, Instruction, and Assessment. *Journal of Education*, 197(2), 1-18.
- Mullis, I. V. S., von Davier, M., Foy, P., Fishbein, B., Reynolds, K. A., & Wry, E. (2023). *PIRLS 2021 International Results in Reading*. Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center. <https://doi.org/10.6017/lse.tpisc.tr2103.kb5342>
- OECD (2013). *The Survey of Adult Skills Reader's Companion*. OECD publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264204027Een>
- OECD.data (2023). *ICT Access and Usage by Households and Individuals*. Retrieved November 30, 2023, https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=ICT_HH2.
- Peras, I., Klemenčič Mirazchiyski, E., Japelj Pavešić, B., & Mekiš Recek, Ž. (2023). Digital versus Paper Reading: A Systematic Literature Review on Contemporary Gaps According to Gender, Socioeconomic Status, and Rurality. *European journal of investigation in health, psychology and education*, 13(10), 1986–2005. <https://doi.org/10.3390/ejihpe13100142>

- Støle, H., Mangen, A., & Schwippert, K. (2020). Assessing children's reading comprehension on paper and screen: A mode-effect study. *Computers & Education, 151*, Article 103861. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2020.103861>
- Reynolds, K.A., Wry, E., Mullis, I.V.S., & von Davier, M. (2022). *PIRLS 2021 Encyclopedia: Education Policy and Curriculum in Reading*. Retrieved November 30, 2023, <https://pirls2021.org/encyclopedia>.

РЕЦЕНЗЕНТИ

- др Миља ВУЈАЧИЋ**, научни саветник
Института за педагошка истраживања, Београд
- др Емилија ЛАЗАРЕВИЋ**, научни саветник
Института за педагошка истраживања, Београд
- др Николета ГУТВАЈН**, виши научни сарадник
Института за педагошка истраживања, Београд
- др Ивана ЂЕРИЋ**, виши научни сарадник
Института за педагошка истраживања, Београд
- др Душица МАЛИНИЋ**, виши научни сарадник
Института за педагошка истраживања, Београд
- др Милица МАРУШИЋ-ЈАБЛАНОВИЋ**, виши научни сарадник
Института за педагошка истраживања, Београд
- др Јелена СТЕВАНОВИЋ**, виши научни сарадник
Института за педагошка истраживања, Београд
- др Владимир ЏИНОВИЋ**, виши научни сарадник
Института за педагошка истраживања, Београд
- др Драгана ГУНДОГАН**, научни сарадник
Института за педагошка истраживања, Београд
- др Смиљана ЈОШИЋ**, научни сарадник
Института за педагошка истраживања, Београд
- др Наташа ЛАЛИЋ-ВУЧЕТИЋ**, научни сарадник
Института за педагошка истраживања, Београд
- др Младен РАДУЛОВИЋ**, научни сарадник
Института за педагошка истраживања, Београд
- др Јелена СТАНИШИЋ**, научни сарадник
Института за педагошка истраживања, Београд
- др Нада ШЕВА**, научни сарадник
Института за педагошка истраживања, Београд

ЗБОРНИК РЕЗИМЕА
XXX научна конференција
„Педагошка истраживања и школска пракса“
PIRLS 2021: РЕЗУЛТАТИ И ИМПЛИКАЦИЈЕ

Издавач
Институт за педагошка истраживања, Београд

За издавача
Николета ГУТВАЈН

Уредници
Николета ГУТВАЈН
Бранислав РАНЂЕЛОВИЋ
Јелена СТОЈКОВИЋ

Лектор
Јелена СТЕВАНОВИЋ

Технички уредник
Јелена СТОЈКОВИЋ

Тираж
50

Дизајн корица и графичка обрада
Бранко ЦВЕТИЋ

Штампа
Кућа штампе плус

ISBN-978-86-7447-166-1

COPYRIGHT © 2023 ИНСТИТУТ ЗА ПЕДАГОШКА ИСТРАЖИВАЊА
Публикација може да се користи у складу са лиценцом Creative Commons
Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International CC BY-NC-ND.

.....
CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.091.212:159.9(048)
159.947.5-057.874(048)
37.091.26(048)

НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА "Педагошка истраживања и школска пракса" (30 ; 2023 ; Србија)

PIRLS 2021: резултати и импликације : књига резимеа / XXX научна конференција "Педагошка истраживања и школска пракса", 14. децембар 2023. године Београд ; уредници Николета Гутвајн, Бранислав Ранђеловић, Јелена Стојковић ; [организатори скупа Институт за педагошка истраживања, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Факултет за образовање учитеља и васпитача универзитета у Београду]. - Београд : Институт за педагошка истраживања, 2023 (Београд : Кућа штампе плус). - 49 стр. ; 24 cm

Тираж 50

ISBN 978-86-7447-166-1

1. Гутвајн, Николета, 1974- [уредник] 2. Ранђеловић, Бранислав М., 1970- [уредник] 3. Стојковић, Јелена Н., 1993- [уредник]
а) Ученици -- Успех -- Апстракт б) Мотивација -- Ученици -- Апстракт

COBISS.SR-ID 132805385
.....